

Baer Hans A. : Demokratický eko-socialismus jako nový světový systém

Duben 2016

Profesor Hans A. Baer vystudoval antropologii na University of Nebraska – Lincoln (1971), získal doktorát z antropologie na University Utah (1976). V současnosti je výzkumným pracovníkem na School of Social and Political Sciences, The University of Melbourne, Austrálie.

Představuje zde svůj koncept demokratického eko-socialismu, založeném na těchto principech a přístupech:

1. zakládání nových, progresivních a antikapitalistických stran, schopných ujmout se vlády,
2. uplatnění daní z uhlíkových emisí na místě výroby, při ochraně populace s nízkými příjmy,
3. rozšíření veřejného vlastnictví, znárodnění nebo veřejná kontrola u řady výrobních prostředků,
4. rozšíření sociální rovnosti jak uvnitř, tak navenek národních států, dosažení udržitelné úrovně globální populace,
5. budování zaměstnanecké (ekonomické) demokracie,
6. smysluplná práce a zkracování pracovní doby,
7. nulový růst ekonomiky,
8. efektivní využívání energie, obnovitelné zdroje, pracovní místa ekologického charakteru,
9. rozšíření veřejné dopravy, zmenšení závislosti na automobilismu a letecké dopravě,
10. udržitelný rozměr lesů a produkce potravin,
11. potlačení spotřebitelské kultury, adaptace rozumné a udržitelné úrovně,
12. udržitelný mezinárodní obchod,
13. udržitelné struktury městských aglomerací, lokální ekonomika.

Ad 1. Trockého idea „permanentní revoluce“ vyžaduje, aby transformace proběhla globálně. Nové strany jako Syriza, Podemos, vývoj v Jižní Americe nebo Die Linke v Německu ukazují správný směr. Mimo to se samoorganizuje řada antisystémových hnutí na jiné bázi, která se musí globálně sjednotit, nejlépe do jedné levicové strany.

Ad 2. Současný systém umožňuje korporacím a rozvojovým zemím stále produkovat uhlíkové emise a nepůsobí dostatečně silně na tvorbu obnovitelných zdrojů. Progresivní daně na místě výroby jsou okamžitým řešením, ale dlouhodobě pomůže jedině znárodnění výroby energií a těžby uhlí.

Ad 3. Současná privatizace sociálních služeb, zdravotnictví, dokonce vojenských aktivit a vězeňství se odůvodňuje vyšší efektivností. To ale není vždy pravda. Stát jistě může být neefektivní, ale řada příkladů ukazuje, že veřejné vlastnictví (zejména jde-li o zaměstnanci vlastněné podniky či družstva) funguje dostatečně efektivně. Směšuje se to kvůli odstrašení s pojmem socialismus, ale Austrálie historicky ve státním vlastnictví provozovala banky, komunikační sítě, zpracovatelské podniky, aerolinie a dopravní systém země. Veřejné vlastnictví působí proti hlavnímu nedostatku dnešní demokracie, kde bohatí jedinci ovlivňují ve svůj prospěch volby. Nejdůležitější je

společné sdílení (commoning) vodních zdrojů, pozor na jejich privatizaci pod záminkou „pouhé distribuce“.

Ad 4. Sociální nerovnost je vlastní kapitalismu, její odstranění vyžaduje globální transformaci systému směrem k demokratickému eko-socialismu. Cílem je poměr příjmů např. 1:3. Okamžitým řešením je progresivní zdanění bez výjimek, snížení rozdílů je ale i nástroj k poklesu populačního růstu, jediné cesty k dosažení udržitelné životní úrovně.

Ad 5. Zaměstnanecká demokracie je popisována také jako participativní ekonomika (Parecon – síť výborů zvolených reprezentantů zaměstnanců a spotřebitelů). V posledních letech se autoři Pareconu (Albert a Hahnel) zaměřují i na ekologickou udržitelnost, environmentální faktory.

Ad 6. Zkrácení pracovní doby umožní každému, aby byl zaměstnán. Optimální pracovní čas je ale individuální záležitost. Smysluplné pracovní aktivity nemají končit nějakou věkovou hranicí, náhlým přechodem do důchodu apod.

Ad 7. Ustálený stav (nulový růst) je pro řadu současných ekonomů (i socialistického zaměření) nepředstavitelný. Postrádají totiž smysl pro vážné ekologické uvažování. Světové zdroje při rovnoměrnějším rozdělení dostačují k určitému životnímu standardu pro každého obyvatele – nicméně to znamená (i při poklesu populace jako celku) určité snížení úrovně některých skupin hlavně ve vyspělých zemích (převážně tzv. „střední třída“). Od určité hranice je více potravin, oblečení a přístřeší nadbytečné a ekologicky neudržitelné. Zdravotní péče ale musí mít určitou úroveň, ovšem spíše zaměřenou na prevenci.

Ad 8. Obvyklý status quo je z hlediska spotřeby energie neudržitelný (i vzhledem k současnému populačnímu růstu). Zvyšuje se sice efektivnost využití energie, ale ve spojení s růstem spotřeby je celkový ekologický efekt nulový. Posun k nevyčerpatelným zdrojům (voda, vítr, slunce) má svůj potenciál jen ve světově plánovaném měřítku (to vyžaduje centrální plánovanou ekonomiku). Spotřeba energie na obyvatele ve vyspělých zemích musí klesat ve prospěch zemí se rozvíjejících. S tím musí růst tzv. „sociálně prospěšné“ technologie výrobků s dlouhou životností, prostředků veřejné dopravy, menší auta apod. To vytváří nová pracovní místa (green jobs), další vznikají s růstem uspokojování sociálních, zdravotních, vzdělávacích potřeb i s růstem volného času.

Ad 9. Moderní urbanismus musí navrhovat města s udržitelnou dopravou (veřejné služby, dostupnost pěšky – příklady jsou Hong Kong, Zurich, Vancouver, Boston, Singapur). Vhodný je zákaz čtyřkolek a SUV (s výjimkou speciálních oblastí s těžším terénem). Drastické omezení letecké dopravy je žádoucí.

To vše znamená odklon od hesla „čas jsou peníze“, které podporuje (zbytečně) snahu po rychlém cestování – například vzducholodě s rychlostí 200 km/hod jsou úplně postačující a ekologicky mnohem příznivější než letadla, loď lze pohánět větrem, telekonference jsou zcela běžné. Levné „balíčkové“ letecké dovolené by se měly stát minulostí.

Ad 10. Potraviny v budoucnu musí být více orientovány na rostlinnou složku než na maso – prospívá to zdraví i emisím. Malé organické farmy nespolehají na ropné

produkty, pesticidy a chemická hnojiva. Rostlinné produkty také vyžadují méně vody než živočišná výroba. Agro-lesnictví umožňuje zachovat lesy při produkci drůbeže i dobytka. Vhodná je i expanze produkce potravin ve městech (zelené střechy, zejména v kombinaci se solárními panely). Idea kolektivního zemědělství se znovu objevuje, i když byla v minulosti zdiskreditována.

Ad 11. Kapitalismus konvertoval „potřeby“ do podoby „touhy po“ prostřednictvím masové reklamy. To jako kompenzace často ohlupujících a neuspokojivých pracovních podmínek a každodenního sociálního života. Demokratický eko-socialismus bude muset tyto tendence omezit (přes přetrvávající odpor). Ti, kteří vědomě svou spotřebu omezují, zůstávají zatím jen izolovanými skupinkami.

Ad 12. Globalizace produkce a obchodu významně přispívá k uhlíkovým emisím – přitom jde dnes o výjimky ze zdanění. Na straně spotřebitelů by se mělo preferovat čerstvé zboží z blízkého okolí místo polotovarů z průmyslově obhospodařovaných farem zdaleka. Dopravu lze také přizpůsobit ekologickým potřebám (solární panely, vodík, obnova plachetnic).

Ad 13. Města se navrhují kolem výrobních, finančních, komerčních, distribučních a komunikačních center, podle potřeb byrokracie. Jsou enormními spotřebiteli energie a zabírají úrodnou půdu. Není pravda, že obecně snižují uhlíkové emise díky koncentraci obyvatel – jejich potřeby zdaleka přesahují plošný rozsah aglomerace.

Nová města musejí vznikat jinak (zelené střechy, solární panely, vysoce úsporné světelné zdroje). Přiměřená hustota osídlení uspokojuje potřebu být v kontaktu s přírodním prostředím.

Propojování měst je vhodné vlaky. Dnešní mega-city (Tokio 38,8 mil. obyvatel, Delhi 24,9, Mexiko City 20,8, Šanghaj 22,9) jsou už ekologicky něčím zcela nepředstavitelným.

Květen 2016

Zpracoval: Ing. Jan Procházka, CSc.